

★ 56. tanács

Ne maradjunk ki a dolgozatból!

Nem elég, ha munkánk mindössze mások gondolatainak, munkáinak – remélhetőleg újszerű – összefűzése. Fűzzünk véleményt, kommentárt a különböző forrásokból átvett meghatározásokhoz, megállapításokhoz!

Magyarázzuk el bátran, miért tartjuk érdekesnek a vizsgált kérdést, miért vonzódnak a választott témához, milyen előzetes tapasztalataink vannak! Mondjuk ki, ha esetleg a kapott elméleti eredmények ellentmondanak tapasztalatainknak! Ez természetesen nem pótolja a téma általános jelentőségének megvilágítását, de segít kapcsolatot teremteni az olvasóval s közelebb hozni hozzá a vizsgált kérdést.

Ugyanakkor ne essünk át a ló másik oldalára sem: a személyes észrevételek és érvelés leírása mellett ne feledkezzünk meg a szakszerű fogalmazásról és az indoklásról.

☒ *Példa:*

„Édesapám szerint ez az egyik legérdekesebb kérdés” – hangzott egy hallgató indoklása a témaválasztás okáról. Ha más véleményére építünk, akkor is gondoljuk végig, viszonyuljunk hozzá, keressünk érveket és ellenérveket, tegyünk fel kérdéseket.

★ 57. tanács

Legyen üzenetünk!

Az információgyűjtés, olvasgatás után-közben érdemes egy kicsit eltávolodni a forrásoktól, a már leírtaktól, s megpróbálni röviden, egyszerűen megfogalmazni a munka lényegi pontjait, a főbb csomópontokat s az üzeneteket, tanulságokat. Ez egyfajta rendszerezést, struktúrát adhat a munkánknak, s ez jelentheti a biztosítékot ahhoz, hogy valóban önálló, saját munka készüljön. Sok esetben a fellelt források gondolatmenetét, felépítését követik a szerzők, s így bizony nehéz újat alkotni, hacsak nem egészítik ki, töltik fel sok más forrásból származó tapasztalattal a tudatosan felvállalva átvett gondolatmenetet.

A rendszerezést segítheti egy toll és egy üres papír: a papírra vetett logikai váz, a kulcsfogalmak és kapcsolatuk felrajzolása segít megtalálni a struktúrát, amelyet számítógépen nehezebben látunk át. (Bár nyilván e tekintetben is különbözők vagyunk.) Hasonlóképp segíthet, ha megpróbáljuk valakinek – a részletek felsorolása és ismertetése nélkül – röviden

összefoglalni, mivel foglalkozunk, miért fontos ez, és melyek a legfőbb kérdéskörök, a legérdekesebb tapasztalatok. Ha ez sikerül, még csiszolhatjuk a logikát, hogy az megfelelően következetes legyen, de a nehezen – s egyben az egyik legizgalmasabb felfedezésen, a saját magunk által felállított rendszer felismerésén – túl vagyunk: jöhet a részletek kidolgozása.

Fogalmazzuk meg egy-két mondatban (egy bekezdésben) a fő következtetéseket! Mire jutottunk? Mit tanultunk ebből? Milyen további kérdéseink maradtak? Mit érdemes majd a továbbiakban vizsgálni ezen a területen? Záróvizsgákon, a szakdolgozatok védésén is gyakori kérdés ez, s előfordul, hogy a jelölt válasza: *„De hát ezt nem lehet egy mondatban elmondani.”* – De igen. Meg lehet és meg is kell fogalmazni a fő üzeneteket. Akkor érett meg, készült el igazán a munka, ha sikerül ezt egyetlen mondatban is megtenni.

Chip és Dan Heath (2008) *Megragad! – Hogyan vigyük sikerre gondolatainkat?* című könyvükben a sikeres, maradandó hatást kiváltó gondolatok jellemzőit vizsgálják. A *Bevezetés az újságírásba* című példából nemcsak újságírók tanulhatnak:

„Nora Ephron remek forgatókönyvíró, a *Silkwood*, a *Harry és Sally* és *A szerelem hullámhosszán* című forgatókönyveit Oscar-díjra jelölték. Ephron újságíróként kezdte pályáját, a *New York Post* és *Esquire* lapoknál. Középsikolai újságírástanára miatt lett újságíró.* Ephron ma is emlékszik az első újságírásrára. Bár a diákoknak nem volt tapasztalatuk, úgy sétáltak be, mint akik tudják, mit csinál az újságíró: megszerzi a tényeket és tudósít róluk. A tények megszerzéséhez öt fő kérdést kell feltenni: ki, mit, mikor, hol, miért. Ahogy a diákok ott ültek mechanikus írógépeik előtt, Ephron tanára bejelentette az első feladatot: leadet** kell írni egy napilap cikke elé. A tanár felsorolta a tényeket: »*Kenneth L. Peters, a Beverly Hills középiskola igazgatója ma bejelentette, hogy az egész tanári kar Sacramentóba utazik jövő csütörtökön az új tanítási módszerekről rendezett konferenciára. Az előadók között van Hutchins rektor és Kalifornia kormányzója, Edmund Pat Brown.*«

* Ephron beszámolója olvasható Lorraine Glennon és Mary Mohler: *Those Who Can... Teach! Celebrating Teachers Who make a Difference*, Berkeley, Calif.: Wildcat Canyon Press, 1999, 95–96., idézi Heath–Heath, 2008, 307.

** A lead (vagy más néven kopf) az újságcikkek elején található rövid, tömör összefoglaló, figyelemfelkeltő felvezetés.

Az újságíró-palánták ültek az írógépüknél, elkezdték pötyögni pályafutásuk első leadjét. Ephron szerint jómaga és a diákok többsége is olyat írt, amely egy mondatba sűrítve rögzítette a tényeket: Pat Brown kormányzó, Margaret Mead és Robert Maynard Hutchins tart előadást a Beverly Hills középiskola tanári karának csütörtökön Sacramentóban stb.

A tanár összeszedte a fogalmazványokat, és gyorsan átnézte valamennyit. Majd félretette a papírokat és egy pillanatnyi szünetet tartott. Végül ezt mondta: A történet leadje az, hogy *»jövő csütörtökön nem lesz tanítás«*.

Lélegzetelállító pillanat volt – meséli Ephron. – Abban a pillanatban rájöttem, hogy az újságírás nem egyszerűen a tények visszamondásáról szól, hanem a lényeg meglátásáról. Nem elegendő tudni, hogy ki, mit, mikor és hol; meg kell érteni azt is, hogy ez mit jelent és miért érdekes.” (Heath–Heath, 2008, 93–94.)

★ 58. tanács

Legyünk elfogulatlanok!

Avagy: „Hallgattassék meg a másik fél is!” Különösen a cégeket bemutató munkáknál gyakori, hogy szinte az interjúalany szó szerinti véleményét tükrözi a dolgozat. A gyakorló vállalati szakemberek munkáiban is előfordul, hogy csak a saját cégük szempontjából fogalmaznak meg véleményt, tényleges elemzés, több szempontú végiggondolás nélkül. A gyakorlati tapasztalatokkal nem rendelkező hallgatóknál gyakran előfordul, hogy tényként közlik ezeket a véleményeket, észleléseket, anélkül hogy rákérdeznének az okokra vagy belegondolnának a többi érintett helyzetébe, nézőpontjába.

☒ Példa:

A beszállító szempontjából az értékelés így hangzik: „a beszállítói hibák néha megengedhetők lennének, ám a vevők nem elég rugalmasak...” Vagy egy adott iparág képviselői szerint „az iparág nehéz helyzetben van, romlik a jövedelmezőség, a cégek nem tudnak megélni” – ugyanakkor ezt a véleményt nem támasztják alá érvekkel és az adott ágazatban ténykedő vállalkozások szaporodó száma is elmentmond ennek.